

یادداشت

تهران- مسکوویک بزنگاه

جلال خوش چهره
تحلیلقر مسائل بین الملل

مسکو به مدد بازگشت «دونالد ترامپ» به کاخ سفید و تمایل نهادهای او در به رسمیت شناختن تنها سه قدرت در مرکز قدرت های جهانی، یعنی ایالات متحده، روسیه و چین، فرصت کم بدیلی را برای بازگشت فعال به جامعه جهانی کسب کرده است. گفت‌وگوی طولانی دونالد ترامپ ولادیمیر پوتین در ۱۲ فوریه ۲۰۲۵ (۲۴ بهمن ۱۴۰۳) و نخستین گفت‌وگوی «مارک ریبو» و «سرگئی لاوروف» وزیران امور خارجه آمریکا روسیه در ریاض برای نه تنها جامعه بین‌الملل بلکه به ویژه اروپا- غرب آسیا و دو کشور ایران و اوکراین از اهمیتی استراتژیک برخوردار بود. این اهمیت از آن روست که نتایج مثبت گفت‌وگوها باپیامدهای بسا «متعارض» و یا «متفاوت»از تصورات پیش از این درباره فرایند تحولات منطقه‌ای و حتی جهانی همراه شود. گفت‌وگوهای آغاز شده میان واشنگتن و مسکو در حال حاضر در سه کانون مورد توجه است: اروپا، اوکراین و ایران. اروپا، از آن رو که تمایلات اقتدارگرایان ترامپ در نادیده گرفتن متحدان سنتی ایالات متحده را یک خطر فوری برای جایگاه جهانی و منطقه‌ای خود تفسیر می‌کند. اوکراین، به این سبب که شاهد تجدید نظر سیاست واشنگتن درباره تمامیت ارضی این کشور در پی اشغال بخش‌هایی از آن توسط روسیه است. سرانجام تهران که برنامه هسته‌ای ایران یکی از محورهای اصلی گفت‌وگوی طولانی ترامپ - پوتین را شامل شد. اگر پرداختن به دو محور کانونی یعنی اروپا و اوکراین در گفت‌وگوی سران ایالات متحده و فدراسیون روسیه نیز بگفت‌وگوهای ریاض را به مجالی دیگر واگذاریم، اما پرداختن به موضوع ایران مقوله‌ای است که از نظر تهران نمی‌تواند بیرون از حساسیت‌های لازم باشد. در این حال خواسته یا ناخواسته جنگ اوکراین با تنش‌های جاری در روابط میان تهران و غرب و خاصه با واشنگتن پیوندی هم‌پوشانده یافته است. از همین روست که هرگونه توافق بر سر آتش‌بس یا شروع مذاکرات صلح درباره اوکراین بسته به شروطی است. یکی از الزامات اصلی توافق روس با واشنگتن این است که روسیه برای خود در مدیریت و کنترل تنش روابط تهران وغرب قائل است. از سوی دیگر واشنگتن انتظار دارد که مسکو در تعدیل مواضع تهران تأثیر بگذارد.

حال آنچه در این میان برجسته است، یکی گفت‌وگویی تازه مسکو با شروع دور تازه ترسیم روابط با واشنگتن قبال سیاست‌های تهران است. دیگری انتظاری است که تهران از مسکو به اندازه یک «متحد» از نگاه خود و یک «شریک صمیمی» از نگاه روس‌ها دارد. مقام‌های کرملین در پی گفت‌وگوی صمیمی پوتین - ترامپ و با درک حساسیت‌های تهران اظهار کرده‌اند، مذاکرات مسکو واشنگتن تأثیری بر همکاری روس‌ها با ایران نخواهد داشت. کرملین همچنین اطمینان داده است که «مسکو کماکان آماده کمک به تهران برای حل مشکلات مربوط به برنامه هسته‌ای است. این درحالی است که «دمیدتری پسکوف» سخنگوی کاخ کرملین با گزارش گفت‌وگوی ترامپ پوتین تصریح کرد، برنامه هسته‌ای ایران یکی از موضوعات کلیدی آن دو بود. وی همچنین تأکید کرد: روسیه به روابط خوب و مشارکت با ایران اهمیت می‌دهد. همچنین قصد دارد این مناسبات را به صورت جامع توسعه دهد و اینکه به حل مهم‌ترین مسائل هسته‌ای کمک کند پسکوف اما یک جمله کلیدی را نیز به سخنانش افزود. او گفت: «اگر اراده سیاسی از سوی همه طرف‌های درگیر وجود داشته باشد، مساله برنامه هسته‌ای ایران می‌تواند و باید به صورت دیپلماتیک حل شود.» تریج‌بند سخنان پسکوف فارغ از ظاهر روشن آن اما مفهومی دو پهلو دارد. این مفهوم مربوط به استفاده ازواژه «اراده سیاسی» است. در نگاه مسکو، اراده سیاسی چه تعدیل‌هایی را در مواضع طرف‌ها برای قبول راه حل سیاسی اختلاف‌ها و یا کاهش تنش‌ها شامل می‌شود؟ همچنین این پرسش باقی است که کف و سقف انتظار مسکو از تهران برای گشایش در گفت‌وگوهای سیاسی چگونه تعریف خواهد شد؟ آیا مسکو در گفت‌وگویش با واشنگتن دست بالا را دارد؟ یا به همراهی بازگشت به جامعه جهانی می‌خواهد ارزان فروشی کند؟ به عبارت دیگر وزن مطالبات طرف‌ها از یکدیگر چه میزان است و مسکو تا کجا می‌خواهد همچنان یک شریک خوب برای تهران باشد؟ دونالد ترامپ به سرعت نشان داده که برای آشتی با مسکو حاضر است اشغال بخشی از خاک اوکراین را به رسمیت بشناسد. او در همراهی با خواست پوتین علیه «ولادیمیر زلنسکی» شمشر کشیده و همان ادبیاتی را دارد که مسکو در چهار سال گذشته درباره رئیس‌جمهوری اوکراین به زبان رانده و بر کناره‌گیری او از قدرت اصرار دارد. همچنین در هم‌راستایی با سیاست‌های مسکو در حال تحقیر اروپائیان چه در روابط دو جانبه و چه نادیده گرفتن آنان در مذاکرات مربوط به جنگ اوکراین است. علاوه براین، ترامپ با ورود به پرونده اختلافات واشنگتن تهران درگفت‌وگوهای مسکو- واشنگتن، به ترتیبی نقش تروئیکای اروپایی را کم‌رنگ و یا اصولاً بی‌رنگ جلوه داده است. همه آنچه گفته شد، به ترتیبی نمایش اراده ترامپ برای ترسیم روابط با مسکو است. مسکو اما با چه شرطی از سوی واشنگتن روبه‌روست؟ آیا می‌خواهد روابط خود را با تهران در چارچوبی که ترامپ دنبال می‌کند، ادامه دهد؟ یا اصول حاکم در روابط تهران -مسکو به قوت گذشته خود باقی است؟ سرفریک روزه «سرگئی لاوروف» وزیر امورخارجه روسیه به تهران و نتایج آن، چشم‌اندازی از آینده روابط تهران و مسکو را نمایان خواهد کرد. اکنون بزنگاهی دوباره برای وزن‌کنشی روابط است.

فرشاد مومنی در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

نگاه چرتکه محور

بر اقتصاد کشور حاکم شده است

فاجعه به وجود آمده در اقتصاد کشور با نسکن بهبود پیدا نمی‌کند

ساختار تصمیم‌گیر باید از تسخیر گروه‌های پرنفوذ و رانت‌خوار خارج شود

همین دلیل نیز تحلیل مهم‌ترین مولفه‌های به وجود آورنده این وضعیت از اهمیت زیادی برخوردار است. «آرمان ملی» برای تحلیل و بررسی مهم‌ترین مولفه‌های موثر در به وجود آوردن این وضعیت و تحلیل چشم‌انداز پیش روی اقتصاد ایران با دکتر فرشاد مومنی اقتصاددان گفت‌وگو کرد که در ادامه ماحصل این گفت‌وگو را می‌خوانید.

آرمان ملی- احسان انصاری: وضعیت معیشتی مردم در روزهای پایانی سال و میزان دستمزد‌های دریافتی به شکلی شده که جامعه با نگرانی‌ها و هراس از سال آینده مواجه شده است. این در حالی است که ترکیبی از چالش‌های داخلی و خارجی باعث شده که وضعیت اقتصادی به حالتی شکننده و نگران‌کننده تبدیل شود که چشم‌انداز روشنی را برای سال آینده نشان نمی‌دهد. به

دولت فعلی هم جهت‌گیری‌های غیر اصولی و ضد توسعه مانند دولت‌های قبلی همچنان استمرار دارد.

چرا دولت فعلی در همان روند گذشته قرار گرفته است؟

آن چیزی که برای من حائز اهمیت است این است که این استمرار به وضوح نمایانگر استمرار زور ذی نفعان از مناسبات رانتی، روی و دلال سالارانه است. آنچه به عنوان بازکردن راه برای فردی در سطح و حد پزشکیان به عنوان راه چاره در نظر گرفته شده بود با همه احترام به زحمت‌ها و حسن نیت‌هایی که ایشان و همراهانشان دارند به وضوح نشان می‌دهد که این میزان اصلاح در سیاست و باز کردن راه کافی نبوده است. به همین دلیل توصیه مشفقانه من به دوستان اهل نظر و دغدغه‌مندان تمامیت ارضی کشور این است که مفهوم سترگ توزان دوگانه را خیلی جدی بگیرند و برای تصمیم‌گیران کلیدی کشور موضوع او توضیح دهند. نکته مهم دیگری اینکه اگر همه چالش‌های کنونی کشور را به جنبه اقتصادی منحصر کنیم برای اینکه چشم‌اندازی برای روزها و ماه‌ها و سال آینده داشته باشیم، باید لازمه اصلی و فوری آن را که در اختیار داشتن یک تصویر شفاف از واقعیت‌های موجود است، در اختیار داشته باشیم. اهل نظر باید این موضوع را بررسی کنند که کیفیت موجود به خصوص در دولت و مجلس تناسب و آمادگی حداقلی برای تهیه و عرضه چنین تصویر شفافی را به نمایش می‌گذارد یا خیر. من در مقام هد به به همه باورمندان و دغدغه‌مندان عزت ملی گوشزد می‌کنم که اگر قرار باشد روزی چنین تصویری ترسیم شود این تصویر باید حداقل ترسیم‌کننده کانون‌های بالغ بر ۲۰ محوری دوره‌های باطل بازتولیدکننده رکود تومی در اقتصاد سیاسی کنونی ایران باشد. نکته کلیدی اینکه سمت‌گیری‌هایی که به ویژه در سند لایحه بودجه در سال ۱۴۰۴ به نمایش گذاشته به صورت شفاف و عریان نشان می‌دهد که حتی در همان رویکرد چرتکه‌ای هم تصمیم‌گیران جامعه در دنیای پر تحول و با تغییرات شگرفت و شتاب‌آلود نگاهی ایستا دارند. در چنین شرایطی چندان خطرات مواجهه نظامی و واکنش‌های اجتناب‌ناپذیر اجتماعی در داخل کشور به این مناسبات برای آنها مهم است و نه حتی اصراری به اصلاح عریان‌ترین و جوه فاجعه‌ساز از خود نشان می‌دهند. به عنوان مثال باج‌دهی به برخی صادرکنندگان ادامه دارد تا بخشی از ارز حاصل از صادرات را وارد کشور کنند. نکته این است که بازگرداندن ارز حاصل از صادرات قانون است و این صادرکنندگان با وارد نکردن ارز به داخل کشور کار غیر قانونی انجام می‌دهند.

از این رو باید با آنها برخورد کرد و جلواستمرار آن را گرفت. **آیا این وضعیت از سر بی تفاوتی است و یا از سر ناتوانی در تصمیم‌گیری؟** برخی تصمیم‌گیران کشور، اصرار غیرمنطقی و غریبی

تصمیم‌گیران باید به این درک مشترک برسند که اکنون زمان دوراندیشی و درنگ بر جایگزین کردن نگرش بنیادی و عالمانه بانگرش‌های سطحی، روزمره و چرتکه‌ای فرارسیده‌است

تلنگر

تحریم ایران و سودا‌عراق

غول اقتصادی جدید

تحریم‌های آمریکا علیه ایران که از سال ۲۰۱۸ و با خروج این کشور از توافق هسته‌ای شدت گرفت، ظرفیت اقتصادی خاورمیانه را برای اعراب خلیج فارس به یک امتیاز تبدیل کرده است. این فشارها، که صادرات نفت و اقتصاد ایران را تحت تأثیر قرار داده، به کشورهای شورای همکاری خلیج فارس شامل عربستان سعودی، امارات متحده عربی، قطر، کویت، بحرین و عمان فرصت داده تا از آن به نفع خود استفاده کنند. از افزایش تولید نفت و گاز گرفته تا تبدیل شدن به هاب‌های تجاری و جذب سرمایه‌گذاری خارجی، این کشورها نشان داده‌اند که می‌توانند از تحریم‌های ایران سود ببرند. در ادامه بررسی می‌کنیم که چرا ادامه فشارها بر ایران به امتیازی مهم برای کشورهای منطقه تبدیل خواهد شد.

غول نفتی

عربستان سعودی، قلب تپنده اوپک، از کاهش صادرات نفت ایران بیش‌ترین سود را برده است. زمانی که ایران روزانه نزدیک به ۴ میلیون بشکه نفت صادر می‌کرد، حالا این رقم به کمتر از آن رسیده و عربستان این خلأ را با افزایش تولید خود پر کرده است. تولید نفت این کشور حالا به بیش از ۱۱ میلیون بشکه در روز رسیده و درآمد نفتی‌اش تنها در یک سال گذشته به ۳۲۰ میلیارد دلار بالغ شده است. این پول، نه تنها خزانه ریاض را پر کرده، بلکه به پروژه‌های عظیم مانند «چشم‌انداز ۲۰۳۰» که قرار است اقتصاد را از نفت دور کند، جان تازه‌ای داده است. اما مساله فقط نفت نیست. شرکت‌های غربی، از جمله غول‌های آمریکایی که از ایران خارج شدند یا اجازه فعالیت پیدا نکردند، حالا ریاض را خندان جدید خود می‌دانند. سرمایه‌گذاری خارجی در این کشور در چند سال گذشته بیش از دو برابر شده و به نزدیک ۱۲ میلیارد دلار رسیده است. با ادامه تحریم‌های ایران، عربستان می‌تواند رویای تبدیل شدن به قدرت بلامنزاع اقتصادی منطقه را محقق کند.

ستاره‌ای که درخشد

زمانی ایران شریک تجاری بزرگ امارات بود، اما حالا که تجارت دوجانبه به یک چهارم کاهش یافته، امارات جای ایران را در زنجیره تأمین پر کرده است. تجارت غیرنفتی این کشور حالا بیش از ۵۰۰ میلیارد دلار ارزش دارد و بندر جبل‌علی، پایتخت سرگذشتش بنادر ایران مثل بندرعباس، به مرکز ترانزیت خلیج فارس تبدیل شده است. این در حالی است که انتظار می‌رود با تحریم کشتیرانی ایران که به تاگزی از سوی اتحادیه اروپا انجام شده، بنادر امارات برای دریافت کالاها، سهم بیشتری را دریافت‌کنند و حتی به محلی برای دورزدن تحریم‌های آمریکا از مسیر تخلیه کالا در این بنادر و سپس برای انتقال به ایران تبدیل شوند.

پادشاه گاز

قطر، غول گاز طبیعی مایع جهان، از انرژی ایران در بازار انرژی نفس راحتی کشیده است. ایران با ذخایر عظیم گازش می‌توانست رقیب سرسختی باشد، اما با عدم توسعه زیرساخت‌های گازی در ایران، تولید گاز بر تامین نیاز داخلی تمرکز دارد. در مقابل، قطر سال گذشته ۸۰ میلیون تن گاز مایع صادر کرد و درآمدش از این بخش به ۱۳۰ میلیارد دلار رسید. این کشور با قراردادهای کلان با شرکت‌های غربی، بازارهای اروپا و آسیا را قبضه کرده و حالا پیش‌بینی می‌شود اقتصادش در سال آینده بیش از ۴ درصد رشد کند. اگر تحریم‌ها ادامه پیدا کند، میدان گازی پارس جنوبی ایران همچنان خوابیده می‌ماند و قطر می‌تواند پادشاهی‌اش بر بازار گاز را تثبیت کند.

نفت و پتروشیمی در اوج

کویت، با اقتصاد نفت محورش، از کاهش تولید ایران بهره برده و تولید نفت خود را به نزدیک ۳ میلیون بشکه در روز رسانده است. این افزایش، درآمد نفتی کویت را به ۹۰ میلیارد دلار رسانده و صندوق ذخیره ارزی‌اش را به ۷۵۰ میلیارد دلار نزدیک کرده است. اما نفت تنها داستان نیست، کویت در پتروشیمی هم از ضعف ایران استفاده کرده است. در حالی که تولید پتروشیمی ایران افت کرده، کویت تولید خود را به ۱۲ میلیون تن رسانده و بازارهای منطقه را در دست گرفته است.

برنده غیرمستقیم

بحرین شاید کوچک‌ترین اقتصاد منطقه باشد، اما از تحریم‌هایی نصیب نمانده است. این کشور به طور مستقیم با ایران رقابت نمی‌کند، ولی از قدرت گرفتن همسایگانش سود برده است. کمک‌های مالی عربستان و امارات، که حالا جیب‌های پرپولی دارند، کسری بودجه بحرین را کم کرده است. سرمایه‌گذاری خارجی هم در این کشور دو برابر شده و به نزدیک ۳ میلیارد دلار رسیده است. با ادامه تحریم‌ها، بحرین می‌تواند روی حمایت همسایگانش حساب کند و اقتصادش را سرپانگه دارد. تحریم‌های آمریکا علیه ایران، که از سال ۲۰۱۸ و با خروج این کشور از توافق هسته‌ای شدت گرفت، ظرفیت اقتصادی خاورمیانه را برای اعراب خلیج فارس به یک امتیاز تبدیل کرده است. مازنظن سیاسی معتقدند اگر تحریم‌ها علیه ایران ادامه پیدا کند، این کشورها می‌توانند پروژه‌های بلند پروازانه خود را به سرانجام برسانند. در خلیج فارس، تحریم‌ها اگرچه دشمن ایران هستند، اما با اعراب دوست شده‌اند.

گفت: فکر می‌کنید (عبدا... نوری) بهتر از دوانی است؟ این موضوع مبنای این است که اسم شما وارد لیست شود. مجری برنامه در ادامه این گفت‌وگو می‌پرسد: «کسی که قتل‌های زنجیره‌ای را رقم زده، در ادامه‌اش حجابیان را ترور می‌کند و قصد ترور شما و آقای نوری را هم دارد؟» عطریانفر پاسخ داد: داستان آقای حجابیان برای خیلی بعد است و مربوط به یک داستان دیگر است. مجری در ادامه می‌پرسد: یعنی اندیشه‌ای که قتل‌های زنجیره‌ا جلو برده است، قصد ترور مسئولان دولتی نزدیک به اصلاحات و اصلاح طلبان را داشته است؟ عضو شورای مرکزی حزب کارگزاران گفت: بله لیست بلند بالایی داشته‌اند.

عطریانفر؛

من، حجابیان و عبدا... نوری در لیست ترور بودیم

گفتم چه می‌گویید؟ گفت این‌ها را می‌گویم که شما راه‌هوشیارکم. گفتم معنی ندارد، سعید را که هوشیار می‌کنم، برای آقای عبدا... نوری هم باتیم حفاظتی‌اش صحبت می‌کنم و خودم، چون درگیر منازعه‌های دستگاه قضائی با شهرداری تهران هستم و در آن مقطع در روزنامه همشهری بودم، حواسم جمع است. تعقیب مراقبتی لازم را برای خودم دارم، خودم دقت می‌کنم و ضد تعقیب دارم، شما برای